

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 16 januvarija 1889.

Obsseg: Rušina je okoli sadnega drevja škodljiva. — O požlahtnjevanji ameriških trt. — Kako vzrejati lepa teleta. — Razne reči. — Ivan baron Kobencelj. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Rušina je okoli sadnega drevja škodljiva.

Mnogokrat se sliši mnenje, da rušina okoli sadnega drevja ni le neškodljiva, temveč da je koristna zato, ker se zemlja okoli njih prehitro ne posuši. Kar se tega tiče, je gotovo, da zemlja z rušino pokrita, več vlage (mokrote) iz sebe izhlapeva, nego zemlja brez rušine. Gotove izkušnje so učile, da je v 5 mesecih po leti iz ene orali rušinate zemlje izpuhtelo 800 kubičnih čevljev vode; koder zemlja ni z rušino pokrita in se zgoraj osuši, ondi ne more iz nje nikakor toliko vlage izhlapevati. Po travi izpuhteva je veliko več. Da je pa rušinata zemlja bolj vlažna, izvira iz tega, ker oddajajo korenine vlago, katero srkajo izpod zemlje, zgornjim suhim legam zemlje. Le okoli dreves in zraven dreves raste trava brez škode takrat, kedar je pod zemljo veliko vlage. Če se mlada drevesca sade na prostore, z rušino zaraščene, kmalu se vidi očitna škoda za drevje; večkrat preteče veliko let, predno začno na take kraje zasajena drevesa čvrsto rasti. To je pa tudi prav lahko razumeti, kajti koreninice mladega drevesa se iz prva le bolj površno razprostirajo po zemlji, katera vlago po rušini, kakor je rečeno bilo, lahko izpuhteva; šele potem kedar korenine globoče segajo, začno drevesa bolje rasti. Kakor pa je rušina drevju škodljiva, tako je tudi drugim rastlinam, katere imajo goste korenine. Nemška detelja na priliko, vsejana okoli mladega drevja, pomori kmalu taka drevesa. Po vsem tem je očitno, da pametno ravnajo tisti sadjerji, ki okrog vsacega drevesa precej na široko puščajo samo zemljo in jo vsako leto malo okopavajo.

O požlahtnjevanji ameriških trt.

Gotovo je, da so ameriške trte, na katerih ne morejo trtne uši živeti. Ako cepimo te trte z domačimi, dobivamo tako grozdje, kakeršno sedaj, kajti uš škoduje naši trti le po koreninah. Cepljenje pa ne dela nobenih težav. Nedognano je še vprašanje, kako dolgo živi taka cepljena trta, ker imamo do sedaj še premalo izkušenj. Trpežnost cepljene trte zavisna je od ameriške podloge ali pa od cepiča. Podloga in cepič bodita drug drugemu v svojih svojstvih prikladna, drugače ni misliti, da bode dolgo časa rodila cepljena trta. Vsi ugodni in neugodni poskusi izvirajo le od tod. Dolžnost vsakega zavednega vinarja je, da poskuša v tem obziru.

Na Francoskem delajo uže 20 let poskušnje s trtnim cepljenjem, in zato je zanimivo, kako tam mislijo o vsej reči. Francosko kmetijsko ministerstvo sklicalo je 42 najimenitnejših francoskih vinarjev skupaj, kateri se so sešli v Lijonu. Ministerstvo jih je vprašalo: Ali so vam znani vinogradi s cepljenimi ameriški trtami, kateri se v resnici upirajo trtni uši, ter jih je priporočati v posnemo? In 38 teh vinarjev je odločno izreklo, da poznajo take vinograde in sicer take, ki so uže po 14 let stari. Za podloge nasvetujejo ameriške trte nastopnih vrst; Vialla, riparia, solonis, york madeira in rupestris. Glede teh trt pa baron Babo pravi, da kažejo izkušnje v Klosterneuburgu nekoliko drugače, namreč da nista vialla in york madeira prav za nič, najboljši pa sta riparia (od zvrsti gloire de Montpellier) in solonis. Najboljša je riparia „gloire de Montpellier“ in baron Babo priporoča tudi le to, ker na njej skoraj ni najti trtne uši, in uže enoletne cepitve kažejo kaj lepo.

Zanimivo je tudi vedeti mnenje gori omenjenih 42 zvedencev glede načina cepljenja. Ministerstvo jih je vprašalo: Katera cepitev je najboljša? Pet veščakov ni

nič odgovorilo na to vprašanje, drugih 37 je pa soglasno izreklo, da je najbolje cepiti po zimi v roki, potem saditi cepljence v trtnico in čez leto dni presajati vse cepljence, kateri so se prijeli v vinograd.

Velika večina teh zvedencev izrekla je pa tudi, da raste domača trta, cepljena na ameriško, veliko bujnejše in da je rodovitnejša.

Kako vzrejati lepa teleta.

Pred malo leti kazala je kmetovalcu edino le živinoreja nekaj dobička, sedaj pa še ta ni kaj prida, ker živina nima nobene cene. Po nizki ceni je pa le naša slaba domača goved, lepa plemenska goved ima pa še vedno visoko ceno in jo bode tudi imela. Kakor v marsičem, tako bode moral slovenski gospodar tudi v živinarstvu napredovati, ako bode hotel izhajati, in naučiti se bode moral boljšo živino vzrejati nego doslej. Dobro in lepe živine dobili bi najhitreje, ko bi vso sedanjo poprodali mesarjem in si nakupili na pr. v Švici najlepše in zato tudi najdražje govede. No, tega ne bomo storili, ker bi bilo nespametno in, kar je največ, denarja bi za to ne imeli. Vprašal bi kedo: Od kod pa imajo v Švici tako lepo goved, katero tako hvalisate? Od kod neki? Naredili so si jo! Nekdaj je bila goved povsod enaka, a dobri živinorejci, in to so Švicarji, požlahtnili so si goved z umnim ravnanjem. Posnemajmo toraj te umne živinorejce, ravnajmo tako kakor oni, in kmalu bode naša živina lepša in več vredna.

Ako hočemo našo živino popraviti, moramo uže teleta bolje vzrejati, ker le iz lepega teleta moreš pošteno, zalo govedo vzrediti. Ker je vzreja lepih telet, da si zboljšamo našo goved, zelo važna, zato prijavljamo v nastopnih vrstah nekaj o tem predmetu.

Ako hočes dobiti lepo tele, poišči najprej najlepšega in najboljšega bika v okolici in k temu ženi kravo svojo. Žalibog je takih izvrstnih bikov še vedno pri nas tako malo. Ako ima tvoja krava kakšne napake ali hibe, glej, da izbereš bika, ki nima enakih napak, drugače bode zarod še bolj shabljen in pokvarjen.

Ako oplemeniš kravo udrtega križa z enakim bikom, potem vendar ne moreš nadejati se teleta, ki bode brez te hibe itd..

Ker so naši biki iz mnogih, v tem listu uže večkrat omenjenih vzrokov zelo oslavljeni, zato se krave ne ubrejšajo. Ljudje iščejo seveda drugod vzrokov in popravljajo ta nedostatek s tem, da po nekaterih krajih kar dva bika zaporedoma h kravi pripuščajo. To je pa še pravi uzrok, da zbolijo krava na spolovilih in postane jalova.

Prav pogostoma vidimo po deželi, kako napačno in brezpametno krmijo breje krave. Brejo kravo bi morali vedno enako dobro krmiti, pa je od kraja ne, ampak proti koncu tlačijo tem bolj vanjo krmo in jo s tem pokvarijo. Poiščejo namreč vsega, kar imajo kje spravljeno: grašice, fižola, lepega sena itd. Ko vidijo, da

krava vsega tega ne mara, dajo ji drugih krepkih krmil, dokler se ne oteli. Sedaj pritisnejo zopet z razno krmo, z otrobi ali celo z moko na vodi, z zmleto grašico itd. Iz prva žre vse to gladno, kmalu pa začne odrivati in raje išče slame po stelji. Tudi tele neče sesati in dobi drisko. Sedaj je treba hitro pomagati, da krava ozdravi in daje boljšega mleka. Kdor hoče takšne nezgode srečno odvrniti, naj brejim kravam vedno dobro streže.

Kadar se je krava otelila, dajaj ji nesoljenega, na govejem maslu kuhanega črnega kruhovca in potem šele dobrega sena brez soli. Polagoma privajaj kravo prejšnji krmi.

Zelo napačno ravnajo, kadar teleta odstavljajo. Tele odstavijo namreč prehitro, t. j. predno more drugo krmo použivati in prebavljati. Odstavljati treba torej polagoma tele, vaditi je počasi drugi krmi, ker le tedaj ne izgublja mesa, ki se mu dela z mlekom. Ako po odstavljenji shujša, potem ostane rado slabotno, in vedno so križi ž njegovo vzrejo.

Teleta dostikrat nadlegujejo driska, veter, krč v trebuhu itd. To prihaja od tod, ker prenašlo pijo in žro, in ker jim pokladajo preveč otrobov ali moke. Ako prehitro pijo, drži pijočim nekoliko gobec ali ja sploh moti na ta ali oni način. Mladim teletom nikdar ne pokladaj surovega krompirja, repe, zelja, ampak dajaj jim sena, otave, otrobov, kuhanega ovsa ali ječmena itd. Kadar je tele pol leta staro, tedaj je prični drugače krmiti. Toliko pa pravimo: Ako hočeš lepo in dobro tele vzrediti, iz katerega naj postane kedaj kaj vredno govedo, potem ga ne odstavljaj prezgodaj, in ne bodi skop z dobrimi, krepkimi krmili!

Čebelarji, dajajte čebelam vode!

Hrana in pijača sta vsem živečim stvarjem potrebni. Divje živali si priskrbujejo obojega same, domačim pa skrbi gospodar. Le pri čebelah ravna mnogo gospodarjev drugače. Prelahkim, lačnim panjem daje medu, če ga ima, še precej radodarno, če ga nima, kupi ga tudi; da bi čebelam za pijačo poskrbel, ne pride mu niti na misel. A vendar so čebelice tudi nje potrebne. Čebelarji, le malo bolj pazno pogledajte, kadar boste pri uljajaku takega izvrstnega čebelarja; gotovo boste kako posodo za vodo povsod našli.

Kako nastane v panji po zimi ali zgodaj spomladi žeja, povedali smo v preteklih tečajih že večkrat; pa tudi po leti se to lahko zgodi. Marsikje nimamo ni potoka ni studenca, ampak le pokrite vodnjake. Kadar je dež ali pada rosa, ni skrbi — čebelicam je povsod zadosti vode; ali lahko se zgodi, da o suši, o vetrovnih nočeh po več dni ni nobene rose, in tedaj lahko nastane velika žeja v panji. Zatorej najdeš čebelic, ki vode iščejo povsod polno, kjer je kaj mokrega: pri žehtnikih, smrdljivih mlakužah, celo pri gnojnici. Da jim to ne dene